

Kimsza, Radosław

"Ekumenizm jako imperatyw chrześcijańskiego sumienia. Przez dialog i pojednanie ku ekumenicznej jedności", Alfons Nossol, Opole 2001 : [recenzja]

Studia Teologiczne 19, 479-486

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

- 3) Rozważania autora w zakresie doświadczenia religijnego w sposób istotny korygują pewne tendencje współczesne w rozumieniu tego nader skomplikowanego zagadnienia. Jest to ważny głos porządkujący te problemy.
- 4) Konsekwentnie przedmiotowy sposób filozofowania, zwłaszcza w zakresie poszukiwania racji religii, nie tylko pozwala uniknąć niebezpiecznej psychologizacji i subiektywizacji wiary (por. Posynodalna Adhortacja Apostolska Jana Pawła II *Pastores dabo vobis*, 7), lecz otwiera perspektywę autentycznie personalistycznego spojrzenia na wiarę i religię.

W zakończeniu niniejszej recenzji pragnę podkreślić niezwykle staranny, wręcz wzorcowy od strony edytorskiej przykład wydania rozprawy habilitacyjnej. Praca zawiera po spisie treści w języku polskim, spis w języku angielskim; w podobny sposób zadbano o wstęp polski i towarzyszący mu obcojęzyczny. Po bibliografii zamieszczono indeks nazwisk. Monografia prezentuje się świetnie od strony estetyki. Rodzi się jednak pytanie, dlaczego edycja edycji nie jest równa, na przykład redakcyjne opracowanie rozprawy M. Piechowiaka (omawianej w niniejszym tomie „Studiów”) zawiera żywą paginę, natomiast ks. P. Moskala – nie? Wydawcy – Towarzystwu Naukowemu KUL mimo wszystko należą się słowa zasłużonego uznania.

Ks. Sławomir Szczyrba

Alfons Nossol, *Ekumenizm jako imperatyw chrześcijańskiego sumienia. Przez dialog i pojednanie ku ekumenicznej jedności*, wydanie II, Opole 2001.

Ekumenizm jako imperatyw chrześcijańskiego sumienia – słowa z Encykliki Jana Pawła II *Ut unum sint* (nr 7 i 8) posłużyły Arcybiskupowi Alfonsowi Nossolowi za tytuł zbioru artykułów i konferencji wygłoszonych przez Hierarchę i publikowanych w czasopismach teologicznych i pracach zbiorowych poświęconych ekumenizmowi. Pracę wydał Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego, Instytut Ekumenizmu i Badań nad Integracją i ukała się ona jako pierwszy tom serii *Ekumenizm i Integracja*.

Praca została podzielona na sześć zakresów tematycznych: aktualny stan i perspektywy rozwoju ekumenizmu (I), konieczność dialogu międzywyznaniowego (II), wpływ ekumenii na dzieło integracji i pojednania (III), ekumeniczne impulsy nauczania Jana Pawła II (IV), ekumenizm papieskich pielgrzymek do Polski (V) i ich wpływu na ekumenizm Kościoła w Polsce z przedstawieniem jego historii formowania się (VI).

I. Wokół teologicznych podstaw ekumenizmu

Na pierwszą część pozycji złożyło się pięć artykułów ukazujących teologiczne podstawy ekumenizmu. Autor wskazał na wiarę w Trójcę Świętą – pierwszy i zasadniczy punkt precyzacji fundamentu tajemnicy jedności, Jezusa Chrystusa – historiozbowcze ukonkretnienie Trójjedynego Boga, tajemnica zjednoczenia dwóch natur, boskiej i ludzkiej, w jednej Osobie Słowa Bożego, ostateczne kryterium jedności Kościoła, ważna i zasadnicza podstawa jedności do której egzystencjalnego wprowadzenia w czyn jest zobowiązany cały Kościół Chrystusowy. W tej perspektywie integralne pojęcie ekumenizmu jawi się jako Bóg Ojciec – *ordo essendi*, Syn Boży – *ordo cognoscendi*, Duch Święty – *ordo agendi*. Obok chrystologii nie mniej ważną w dążeniach ekumenicznych jest pneumatologia. O tajemnicy jedności Kościoła w Chrystusie i przez Chrystusa decyduje moc działania Ducha Bożego, który dogłębnie wszystkich zespała w Chrystusie, jest zasadą jedności Kościoła. Pomimo różnorodności bogactwa darów zapewnia On jedność ciała którym jest Kościół, dlatego Sobór Watykański II nazywa Go «duszą Ciała Chrystusowego» (KK 7) i «tajemnicą ontologicznej jedności Chrystusa» (KK 8). Drogę ku eklezjologicznej jedności wyznacza rozumienie Słowa i sakramentów, zwłaszcza chrztu i Eucharystii. Większość Kościołów i wspólnot chrześcijańskich pojmuje je jako więzy jedności, jako *sacramenta maiora*, którym przysługuje znaczenie ekumeniczne. Fakt ten podkreśliły ważniejsze dokumenty ekumeniczne, np. Dokument z Akry (1974) i Dokument z Limy (1982). W swoim ekumenicznym wymiarze Eucharystia jawi się jako tajemnica nowej wspólnoty z Chrystusem, a przez Niego z wszystkimi Jego wyznawcami. Wszyscy, którzy uczestniczą w jednym Chlebie i w jednym Kielichu stają się ciałem w Chrystusie i Duchu Świętym (por. 1Kor 10, 16). Stąd eucharystyczna siła scalająca w jedną wspólnotę Lud Boży, Kościół. Eucharystyczny wymiar eklezjologii podkreślany jest przede wszystkim w teologii prawosławnej i jako taki znalazł się w pierwszym wspólnym dokumencie Międzynarodowej Komisji Mieszanej pomiędzy Kościołem Rzymskokatolickim i Prawosławnym, *Mysterium Kościoła i Eucharystii w świetle tajemnicy Trójcy Świętej*, Monachium 1982.

Sercem ekumenicznej duchowości jest miłość, rozumiana nie tylko jako uczucie czy nastrój, lecz przede wszystkim jako sposób egzystencji i bycia, jako „forma bytu” chrześcijanina. Językiem miłości jest dialog a ten jest wprost wpisany w sam byt Kościoła. Dialog możliwy jest w prawdzie ta zaś prowadzi do miłości. Nie ma więc innej drogi do jedności jak dialog ekumeniczny. Ten musi, jak podkreślił Autor, zacząć się najpierw we własnym domu, by później móc lśnić na szczyblu Kościoła powszechnego, Kościołów siostrzanych i Wspólnot chrześcijańskich na całym świecie. Konieczną jest, aby do dialogu nie skłaniało nic innego, jak szczerza i żarliwa miłość. O skuteczności dialogu, zainspirowanego miłością, decyduje jasność, łagodność, wzajemna ufność i roztropność.

Ruch dążenia do jedności wszystkich chrześcijan nie może się zdystansować od misyjnego nakazu Chrystusa. Autor powołując się na nauczanie Jan Paweł II, zawarte w Encyklice *Ut unum sint* i Paweł VI w *Evangelii nuntiandi* stwierdził, że nie można głosić ewangelii pojednania, nie dążąc zarazem czynnie do pojednania chrześcijan. W tej perspektywie realizując misyjny nakaz nie powinno się wyznaniowo a nawet religijnie rywalizować ze sobą, jak też należy wykluczyć jakąkolwiek formę prozelityzmu.

II. Realizm i perspektywy ekumenizmu

W drugiej części pozycji *Ekumenizm jako imperatyw chrześcijańskiego sumienia*, Autor starał się ukazać drogę jaką ekumenizm przeszedł do chwili obecnej i wskazać ekumeniczne perspektywy.

W poszukiwaniu dróg jedności każdy chrześcijanin powinien wierzyć, że Kościół jest jeden, katolicki i apostołski. Wewnętrzna jedność i jedyność należy do istoty Kościoła. Określenie Soboru Watykańskiego II, odczytywane często jako nie ekumeniczne, że Kościół jako społeczność trwa w Kościele Katolickim, nie powinno być interpretowane w sensie ekskluzywnego *est*, czyli jako absolutna identyfikacja Kościoła Jezusa Chrystusa z Kościołem Rzymskokatolickim. Określenie *subsistit in* wiąże wierność wobec własnego Kościoła z otwartością dla Kościołów nie rzymskokatolickich i kościelnych wspólnot. Pierwotna wewnętrzna jedność Kościoła jest skuteczna jako misterium, które ugruntowane jest w jedności zbawczej woli Boga przez jedność w Bogu samym jako Trójjedynym, w jedności Stwórcy i stworzenia, w jedności rodzaju ludzkiego, w Jezusie Chrystusie jako jedności boskiej i ludzkiej natury w jedności Osoby.

Kreśląc integralną wizję ekumenii, Bp Nossol zauważył, że posądzanie o regres w ekumenii nie jest słuszne. Obecny stan w dialogu między wyznaniami jest rezultatem sukcesów ekumenicznych, normalizacji stosunków pomiędzy wieloma różnymi Kościołami. Charakterystycznym symptomem obecnego ekumenizmu jest obawa przed utratą „tego, co nam właściwe”. Niezmiernie ważnym elementem integralnej ekumenii jest konsekwentne dążenie do otwartej tożsamości wyznaniowej. Autor wskazał na nieodzowność etycznego wymiaru ekumenii, świadectwo przeżywania doświadczenia wiary w dążeniu do pełni wolności (prymat prawdy przed wolnością). Jako konieczność jawi się też w pełni ekumeniczna ewangelizacja poprzez dbałość o wzrost wspólnych wszystkim chrześcijanom owoców Ducha (por. Gał 5, 22.25-26).

Realnym zagrożeniem dla ekumenizmu, według Bpa Nossola jest współczesny fundamentalizm religijny, nietolerancja, określana przez Papieża Jana Pawła II jako «choroba ludzkości i hańba wspólnot religijnych», opozycjonizm stanowiący podstawowy schemat całokształtu egzystencji i działania teologicznego i będący w sobie antyhermeneutyczny, mający wrogie na-

stawienie wobec ewolucji i propagujący wiarę obiecującą i dającą bezpieczeństwo. Aby przezwyciężyć fundamentalistyczne zagrożenia należy umiejętnie korzystać z nowych zdobyczy szczegółowej egzegezy biblijnej, ostrożnie szafować w teologii pojęciem „pluralizm”, wypowiedzieć zdecydowane „nie” ideologizowaniu wiary. Aby tak się stało potrzebny jest uniwersalno – eklezjalny sprzeciw wobec współczesnego fundamentalizmu mający na celu wyzwolenie ku otwartości na przyszłość Boga i człowieka. Nie można też zapomnieć o tolerancji i ciągłym dialogu dzięki któremu wszyscy wyznawcy Chrystusa mogą realizować wolę swego Pana *ut omnes unum sint*.

Wskazując perspektywy rozwojowe ekumenii Autor podkreślił eklezjalne znaczenie otwartej tożsamości wyznaniowej. W jej świetle chrześcijańskie Kościoły winny być na drodze nawrócenia i odnowy przez wierność względem początku, któremu na imię Jezus Chrystus. Chodzi o jedność Kościołów, które choć pozostają Kościołami staną się, zacytował jednego z współczesnych ekumenistów H. Fries Bp Nossol, Kościołem. Jest to perspektywa jedności w wielości wyznań. Ewangelijnie pojęta katolickość jako droga do otwartej tożsamości wyznaniowej polega na skupieniu się nie na „konfesyjnym charakterze” bycia Kościołem, lecz na nieodzownym warunku jego „chrystokształtnej” egzystencji w świecie w ogóle. Prawdziwy tj. jeden, święty i apostołski Kościół może istnieć tylko równocześnie jako katolicki.

III. Nieodzowność dialogu międzywyznaniowego

Otwarte Soborem Watykańskim II drzwi dialogu ekumenicznego nie mogą być zamknięte. Świadczy o tym treść artykułów składających się na trzecią część pozycji. Autor podjął się próby ukazania dialogu ekumenicznego i jego rezultatów z Kościołem Prawosławnym i Protestanckim.

Droga ku jedności z Kościołem Prawosławnym rozpoczęła się w 1980 roku na wyspie Patmos i Rodos. Druga sesja miała miejsce w 1982 w Monachium a uwieńczeniem obrad stał się wspólny dokument *Misterium Kościoła i Eucharystii w świetle tajemnicy Trójcy Świętej*. Kontynuacją podjętego dialogu była w 1984 r. III sesja poświęcona sakramentom inicjacji chrześcijańskiej. Chrzest, Bierzmowanie i Eucharystia tworzą w Kościele Prawosławnym triadyczny sakrament (ochrzczone niemowlę zostaje bierzmowane po czym otrzymuje pod postacią kropli wina Eucharystię). Praktyka pastoralna w Kościele katolickim jest odmienna. Stąd obrady na Krecie nie zakończyły się podpisaniem wspólnego dokumentu. Ich kontynuacją był zjazd, w 1985 r. w Opolu w czasie którego, powołując się m.in. na jeden z dekretów Focjusza, który wyraźnie podkreślił, że w przypadkach gdy nie zachodzą między wyznaniem i obrządkami różnice dogmatyczne, a zachodzi tylko różnica natury pastoralnej, wtedy nie powinna ona decydować o niezgodności doktrynalnej, uzgodniona została treść wspólnego dokumentu, który został ra-

tyfikowany w roku 1986 na IV sesji w Bari, poświęconej sakramentowi kapłaństwa i jego relacji do sukcesji apostołskiej.

Efektom dialogu ekumenicznego pomiędzy Kościołem Katolickim i Luteranckim stało się podpisanie przez Światową Federację Luterancką i Papieską Radę ds. Jedności Chrześcijan Wspólnej Deklaracji w sprawie nauki o Usprawiedliwieniu. Prace trwały blisko 30 lat (rozpoczęte w 1967 r.), decydującymi okazało się osiem ostatnich sesji plenarnych Komisji. Autor przedstawił nie tylko historię prac nad Dokumentem, lecz także zrzęb jego treści ze wskazaniem znaczenia jakie Dokument wniósł do dialogu interkonfesyjnego.

IV. Wpływ ekumenii na dzieło integracji i pojednania

Czwartą część pozycji stanowi zbiór trzech artykułów poświęconych ekumenii i integracji Europy. Wezwaniem dla wzmożenia wysiłków ekumenicznych stały się przemiany społeczno polityczne 1989 roku w Europie Środkowowschodniej. Dlatego też II Europejskie Zgromadzenie Ekumeniczne „Graz 97” zostało poświęcone tematowi *Pojednanie – dar Boga i źródło nowego życia*. Autor zauważył, że łacińskie *reconciliatio* oznacza przywrócenie pierwotnego stanu relacji przyjaźni, zakończenie nieprzyjaźni, zaś w kontekście biblijnym implikuje także pokutę za wyrządzone bezprawie lub za popełniony grzech. Pojednanie winno być integralne: człowieka z Bogiem (fundament odrodzenia i nowy początek ludzkości, dokonujący się w Kościele przez Słowo Boże, sakramenty święte i zgromadzenie liturgiczne) człowieka z samym sobą (początek w pojednaniu z Bogiem, które leczy zadane przez grzech rany), z innymi ludźmi (zlecony dar posługi jednania) oraz z całym kosmosem (zależność między działaniem człowieka a integralną naturą stworzenia). Człowiek odkupiony, zauważył Bp Nossol, to człowiek pojednany w zakresie wymienionych czterech wymiarów.

Ekumenia w jednoczącej się Europie odgrywa niezmiernie ważną rolę. Konfesyjne linie podziału Europy: chrześcijański wschód i zachód (np. konflikt pomiędzy katolickimi Chorwatami, ortodoksyjnymi Serbami i muzułmańskimi Bośniakami), „powrót” łacińskich narodów do Europy, może spowodować zaostrenie się konfesyjnie dzielącego oddziaływania strukturalnych granic przebiegających pomiędzy światem łacińskim i ortodoksją. Ekumenizm jest drogą do duchowej jedności Europy, która winna oddychać obydwojema połowami płuc tzn. tradycją zachodnio – łacińską i wschodnio – ortodoksyjną, stwierdził, powołując się na nauczanie Jana Pawła II, Bp Nossol.

V. Impulsy ekumeniczne nauczania papieskiego

Piątą część swojej pracy poświęcił Bp Nossol ekumenicznemu kontekstowi nauczania Papieża Jana Pawła II. Rozpoczął ją artykuł, próbujący

uświadomić, że teologia ekumeniczna to nie tylko „przestrzeń dla wybranych”, lecz przede wszystkim istota katolickości Kościoła. Stąd w nauczaniu Jana Pawła II tak wiele wysiłków na rzecz przywrócenia jedności wszystkich chrześcijan. Obecny pontyfikat zdaje się realizować program narysowany przez samego Papieża w orędziu *Urbi et orbi* z dnia 17 października 1978 r. Jego konsekwencją jest bez wątpienia Encyklika *Ut unum sint*; Listy *Tertio millennio adveniente*, *Orientalis Lumen*, List z okazji 500 rocznicy urodzin Marcina Lutera; wizyta w siedzibie Patriarchy Konstantynopola, katedrze Canterbury, w światowej radzie Kościołów i rzymskim zborze ewangelickim, ekumeniczne nabożeństwo we Wrocławiu i wiele innych wydarzeń chwalebnie zapisujących historię Kościoła przełomu wieków.

Encyklika *Ut unum sint* określiła warunki dialogu ekumenicznego. Są nimi, według Bpa Nossola, przede wszystkim odnowa i nawrócenie. Dokument ukazał prymat modlitwy jako nieodzowny przymiot oraz siłę motoryczną prawdziwych debat ekumenicznych. Autor podkreślił, że według Papieża dialog winien być także rachunkiem sumienia w znaczeniu radykalnego wezwania do uznania własnej grzeszności z nadzieją uzyskania przebaczenia. Dla podtrzymywania dialogu nieodzowną jest również otwartość na wzajemność. Encyklika dała też twórczy impuls dla dialogu teologicznego z Kościołami Wschodu i Zachodu. Papież wspomina „dialog miłości” zainicjowany przez papieży Jana XXIII i Pawła VI oraz ekumenicznego patriarchę Atenagorasa I i jego następców, oczyszczenie pamięci historycznej na drodze eklezjalnego aktu, mocą którego zostało usunięte z pamięci i życia obu Kościołów wspomnienie o wzajemnej ekskomunice z 1054 r. (7 grudnia 1965 r.), regularne, braterskie kontakty Stolicy Apostolskiej z Patriarchą Ekumenicznym Konstantynopola, ogłoszenie św. Cyryla i Metodego współpatronami Europy (1984), zwrócenie uwagi na potrzebę oddychania Kościoła dwoma płucami (milenium Chrztu Rusi, 1988), Encyklikę *Slavorum apostoli* (1985), List Apostolski *Euntes in mundum* (1988), czy w końcu utworzenie Międzynarodowej Komisji Mieszanej do Dialogu Teologicznego pomiędzy Kościołem Katolickim a Kościołem Prawosławnym (1979).

Encyklika wyznaczyła także nowe drogi dla dialogu ekumenicznego. Biskup Nossol uporządkował je następująco:

1. Relacje między Pismem Świętym, najwyższym autorytetem w sprawach wiary, a świętą Tradycją – nieodzowną interpretacją Słowa Bożego
2. Eucharystia, sakrament Ciała i Krwi Chrystusa, ofiara uwielbienia składana Ojcu, pamiątka ofiary i rzeczywista obecność Chrystusa, uświęcające wylanie Ducha Świętego
3. Święcenia – pojmowane jako sakrament – do potrójnej posługi episkopatu, prezbiteratu i diakonatu
4. Magisterium Kościoła, powierzone Papieżowi i Biskupom w komunii z nim, rozumiane jako sprawowana w imię Chrystusa władza i odpowiedzialność za nauczanie i zachowanie wiary

5. Maryja Dziewica, Matka Boża i Ikona Kościoła, duchowa Matka, która wstawia się za uczniów Chrystusa i całą ludzkość
Według Encykliki powyższe zagadnienia należy pogłębić, aby osiągnąć prawdziwą zgodność wiary, stwierdził Bp Nossol.

VI. Ekumenizm w Polsce

Szósta część *Ekumenizmu jako imperatywu chrześcijańskiego sumienia* poświęcona została historii i obecnej sytuacji ruchu ekumenicznego w Polsce. Bp Nossol zauważył, że Kościół Katolicki w Polsce już w roku 1961, a więc przed Soborem Watykańskim II utworzył Sekcję Ekumeniczną przy Warszawskim Studium Duszpasterskim, z inicjatywy której, 10 stycznia 1962 roku było sprawowane pierwsze nabożeństwo ekumeniczne w kościele Św. Marcina w Warszawie. Kolejnym krokiem było utworzenie, 1 października 1962 r. Ośrodka ds. Jedności Chrześcijan przy Warszawskiej Kurii Metropolitalnej. 10 lutego 1966 została powołana Komisja Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu (w r. 1996 przekształcona w Radę Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu) z sekcjami teologiczną, duszpastersko – liturgiczną, kontaktów ekumenicznych i informacji. Od roku 1967 wydawany jest Biuletyn Ekumeniczny.

Jako znany teolog – ekumenista Bp Nossol nie zapomniał o środowiskach naukowych, wnoszących swój wkład w omawianą dziedzinę. Wspomnił Instytut Ekumeniczny Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Katedrę Teologii Ekumenicznej na Wydziale Teologicznym ATK (obecnie Uniwersytetu Stefana Kardynała Wyszyńskiego), Międzywydziałowy Instytut Ekumenii i Dialogu przy Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, Katedrę Ekumenizmu i Teologii Porównawczej Uniwersytetu w Opolu.

Polska ma także swój udział w Międzynarodowym Ruchu Ekumenicznym. Autor wspomniął międzynarodowe spotkania dialogiczne: w 1985 r. w Opolu miały miejsce obrady Komitetu Koordynacyjnego Mieszanej Komisji dla Teologicznego Dialogu między Kościołem Rzymskokatolickim a Kościołem Prawosławnym; w 1989 r. sesja plenarna Międzynarodowej Komisji dla Dialogu między Kościołem Rzymskokatolickim a Kościołem Luterskim; w 1998 w Opolu i Kamieniu Śląskim sesja plenarna Komisji Lutersko – Rzymskokatolickiej dla Jedności.

Wkład w ekumenizm w wydaniu polskim miało także nauczanie Papieża w czasie jego pielgrzymek do Polski. Autor zaprezentował, począwszy od homilii na krakowskich Błoniach w 1979 r. a zakończywszy na Wielkiej Modlitwie Ekumenicznej we Wrocławiu w 1997 r., wszystkie ekumeniczne wydarzenia papieskich pielgrzymek do Ojczyzny.

Prezentowana pozycja zawiera aneks z najnowszymi dokumentami ekumenicznymi: *Ekumeniczny wymiar formacji pastoralnej*, Papieskiej Rady ds. Jedności Chrześcijan, *Wspólna Deklaracja w sprawie nauki o Usprawiedliwieniu. Projekt Ostateczny* (1997), Światowej Federacji Luterskiej i Papieskiej

Rady ds. Jedności Chrześcijan, *Sakrament Chrztu Znakiem Jedności*, Deklaracja Kościołów w Polsce na progu trzeciego tysiąclecia, *Karta Ekumeniczna, Wytyczne dla rozwoju współpracy między Kościołami w Europie*, Rady Konferencji Biskupów Europejskich (CCEE) i Konferencji Kościołów Europejskich.

Radosław Kimsza

Marek Piechowiak, *Filozofia praw człowieka. Prawa człowieka w świetle ich międzynarodowej ochrony*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1999, ss. 412.

Pod koniec roku 1999, niemal w przeddzień nowego roku, ostatniego roku XX wieku, wieku, który przejdzie do historii jako wiek proklamowania (Powszechna Deklaracja Praw Człowieka – 1948) i dojrzwania ludzkości do rozumienia podstawowych praw człowieka, który zarazem przejdzie do historii jako wiek najbardziej dramatycznego pogwałcenia tychże praw, w wydawnictwie Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego została opublikowana niezmiernie ważna i potrzebna książka Marka Piechowiaka, *Filozofia praw człowieka. Prawa człowieka w świetle ich międzynarodowej ochrony*.

Jej autor (rok ur. 1962) jest absolwentem filozofii teoretycznej na Wydziale Filozofii KUL oraz doktorem tej uczelni. Doktoryzował się z filozofii prawa przedkładając rozprawę nt. Arthura Kaufmana koncepcja prawa naturalnego (KUL 1991), którą przygotował pod kierunkiem prof. M. A. Krąpca OP. Jest autorem książki *W poszukiwaniu ontologicznych podstaw prawa*. Arthura Kaufmana teoria sprawiedliwości (Polska Akademia Nauk – Instytut Nauk Prawnych, Warszawa-Poznań 1992) oraz wielu poważnych artykułów z zakresu filozofii prawa i etyki, publikowanych w fachowych periodykach, pracach zbiorowych, a także na łamach „Rzeczpospolitej”. Przez wiele lat dr Marek Piechowiak pracował w Poznańskim Centrum Praw Człowieka Instytutu Nauk Prawnych PAN. Zatęskniwszy za pracą dydaktyczną przeniósł się do Zielonej Góry, do Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Tadeusza Kotarbińskiego, gdzie otrzymał etat adiunkta (te obowiązki spełnia do dziś) oraz pełnił przez pewien czas funkcję zastępcy dyrektora ds. naukowych. W ostatnim czasie był poważnym kandydatem na urząd Rzecznika Praw Dziecka (został zatwierdzony przez Sejm i Senat RP, lecz z przyczyn osobistych złożył rezygnację).